

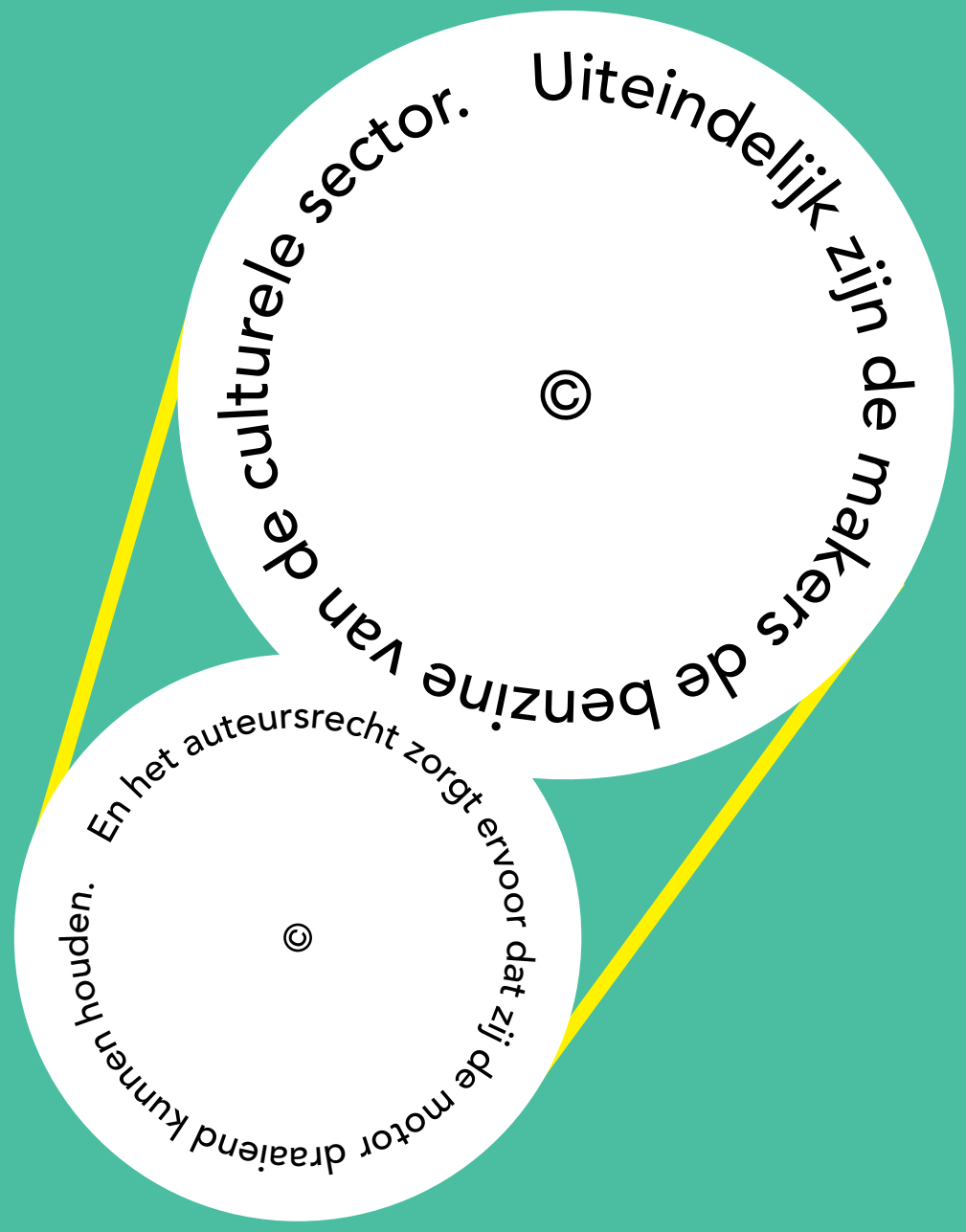
platform

de waarde van het auteursrecht

de wet, het beleid, de praktijk en de toekomst
©

auteurs- en naburig recht
2019

makers



inhoud

Voorwoord		8
De wet	Auteursrecht en naburig recht; hoe werkt het?	10
Het beleid	Een kwestie van beschaving	16
De praktijk	Interview met componist David Dramm	20
	Interview met fotojournalist Freek van den Bergh	24
	Interview met vertaalster Anne Marie Koper	28
	Interview met scenarioschrijver Franky Ribbens	32
	Interview met actrice Monique van de Ven	36
De toekomst	Zoeken naar evenwicht	40
Wie zijn wij		44
Colofon		46



voorwoord

Geen week lijkt voorbij te gaan zonder dat wij direct of indirect over het auteursrecht horen. Een fotografenstaking, afkoop van rechten door De Persgroep, vertalers die de noodklok luiden, de inkomenspositie van kunstenaars, door zowel de SER als de Raad voor Cultuur op de agenda geplaatst. Maar ook het debat over artikel 13 (inmiddels artikel 17) in de nieuwe Auteursrecht-richtlijn, verhalen over internetfilters, 'de teloorgang van het vrije internet', discussies over en binnen Buma/Stemra, over handhaving en Stichting BREIN, de stijgende omzet van platenmaatschappijen uit streamingdiensten – en de achterblijvende inkomsten van artiesten.

Het auteursrecht lijkt aanwezig en dichterbij dan ooit. Maar toch – in al zijn details en nuances – vaak onbekend, bij zowel beleidsmakers als consumenten, gebruikers en veel makers zelf.

Cijfers van het Ministerie van Economische Zaken onderstrepen het belang: de 'auteursrechtrelevante sectoren' zijn goed voor 6 procent van het Nederlandse bruto binnenlands product en 7,4 procent van de totale werkgelegenheid in ons land. De sector levert een positieve bijdrage aan het handelsoverschot. De BV Nederland heeft veel aan het auteursrecht te danken.

Onbekend maakt onbemind. Het auteursrecht verdient meer positieve aandacht, in beleid en in imago. Daarom deze uitgave. Een uitgave waarin we de werking, de breedte, de beroepspraktijk en de toekomst van het auteursrecht en naburig recht proberen te schetsen. Voor beter begrip, beter gebruik en een betere discussie.

Erwin Angad-Gaur
Voorzitter Platform Makers

de wet

Auteursrecht en naburig recht ©

hoe werkt het? ©

Er wordt veel gezegd en geschreven over het auteursrecht. Iedereen die een 'origineel werk van letterkunde, wetenschap of kunst' maakt of wil gebruiken, heeft in principe te maken met de Auteurswet. Artiesten en producenten hebben rechten via de Wet op de Naburige Rechten. Maar hoe werkt dat eigenlijk?

Het auteursrecht vervult vele functies. Om hoogleraar Informatierecht Bernt Hugenholtz te citeren: "Het auteursrecht is er natuurlijk niet alleen voor de auteurs (of voor de exploitanten), het is er voor ons allemaal. Het auteursrecht vervult een veelheid aan maatschappelijke en economische functies: het bevordert de productie van cultuurgoederen, het stimuleert de informatie-economie, het houdt juristen van de straat, enzovoorts. Een van de belangrijkste functies is misschien wel dat het auteurs in staat stelt zelfstandig van hun werk te leven, zonder te hoeven dansen naar de pijpen van een baas, een opdrachtgever, een suikeroom of vaders staat. Het is belangrijk deze kwetsbare groep in stand te houden – voor de diversiteit van onze cultuur, voor de pluraliteit van het informatieaanbod, als remedie tegen de voortgaande mediaconcentratie, voor onze democratie."¹

Maar hoe werkt het auteursrecht?
Een aantal hoofdlijnen:

Auteursrecht

Iedereen die een 'origineel werk van letterkunde, wetenschap of kunst' maakt of wil gebruiken, heeft in principe te maken met de Auteurswet. De

maker van een werk, bijvoorbeeld de componist/tekstschrijver van een liedje, een journalist, een fotograaf of een beeldend kunstenaar, heeft vanwege deze wet het exclusieve recht zijn werk openbaar te maken of te vereenvoudigen. Dit recht geldt tot zeventig jaar na de dood van de (langstlevende) maker. Het auteursrecht rust alleen op de 'specifieke vorm' van een werk. Op een idee, een wetenschappelijke stelling of een stijl kan geen auteursrecht rusten.

De maker

In eerste instantie, 'tot het tegendeel bewezen is', gaat de wet ervan uit dat degene die bij publicatie van een werk als zodanig wordt vermeld de maker is. De maker is in eerste instantie ook de auteursrechthebbende. En in het geval dat meerdere makers samen een werk creëren, krijgen zij – afhankelijk van ieders creatieve inbreng – een gemeenschappelijk auteursrecht over het werk. Als zij elk een apart deel van het werk hebben gemaakt, bijvoorbeeld tekst en muziek, of tekst en illustraties bij een kinderboek, dan hebben zij ieder het auteursrecht op het door hen gemaakte deel.

Een uitzondering bestaat in het geval van een dienstbetrekking. Als de auteur uit hoofde van zijn dienstbetrekking een werk maakt dan wordt, tenzij anders is afgesproken, de werkgever als 'maker' beschouwd. In veel buitenland is dit niet het geval.

Als men ten slotte het werk van iemand anders bewerkt, bijvoorbeeld door een vertaling te maken, een

boek te verfilmen of een liedje van een andere tekst te voorzien, krijgt de maker van de bewerking zelf het auteursrecht op die bewerking. Maar daarnaast blijft ook het originele auteursrecht volledig bestaan.

Openbaarmaking en verveelvoudiging

In feite betekent het exclusieve recht op openbaarmaking en verveelvoudiging dat alleen de maker het beschermde werk openbaar mag maken (bijvoorbeeld door een liedje in het openbaar te laten horen) en mag verveelvoudigen (door het in een boek of krant te drukken, of bijvoorbeeld door hetzelfde liedje ook op cd uit te brengen). Ieder ander heeft daarvoor in principe zijn toestemming nodig. In de praktijk betekent dit meestal dat de auteursrechthebbende pas toestemming geeft als hem in ruil daarvoor een vergoeding wordt betaald. Soms vooraf, bij werk in opdracht, soms bij de exploitatie, via een uitgever, een producent, of via een collectieve beheersorganisatie (CBO).

Persoonlijkheidsrecht

Een derde basisrecht (naast het recht tot openbaarmaking en het recht tot verveelvoudiging) dat onder het auteursrecht valt, is het zogenaamde persoonlijkheidsrecht. Dit recht is voor het grootste deel niet overdraagbaar. Wat de maker ook doet en welke contracten hij ook ondertekent, hij behoudt in principe altijd zijn persoonlijkheidsrecht. Dit recht beschermt de maker tegen ongewenste vervormingen van zijn werk en geeft hem de mogelijkheid op te treden tegen publicatie van zijn werk onder de naam van een ander, of publicatie van het werk

onder een andere dan de originele titel. Aan het persoonlijkheidsrecht valt in principe niets te verdienen; het is alleen een bescherming van de goede naam van de maker. Toch is dit een steeds belangrijker uitgangspunt, zeker in de huidige tijd, waarin kopiëren en bewerken steeds eenvoudiger is geworden.

Uitzonderingen

Op het exclusieve recht van de maker bestaan diverse belangrijke uitzonderingen. Uitzonderingen die tot doel hebben de maker bij (commerciële) exploitatie recht op een eerlijke vergoeding te laten behouden, maar het maatschappelijk belang evenwichtig mee te wegen. Zo bestaan uitzonderingen voor nieuwsgaring, voor onderwijs, het citaatrecht (voor citeren binnen onder meer polemieken en aankondigingen). Voor het uitlenen in bibliotheken is het verbodsrecht omgezet in een vergoedingsrecht: is een boek, tijdschrift, cd of dvd gepubliceerd, dan mogen bibliotheken de werken uitlenen, zolang zij een vastgestelde vergoeding per uitlening betalen. Hetzelfde geldt voor het maken van kopieën voor eigen gebruik door consumenten (de thuis kopiëregeling) en het maken van fotokopieën (het reprorecht). Dit zijn belangrijke uitzonderingen omdat zij gebruik mogelijk maken, maar makers en exploitanten wel een vergoeding bieden.

Collectief beheer

Veel van deze vergoedingen worden namens rechthebbenden geïnd en op basis van gebruiksgegevens verdeeld door collectieve beheersorganisaties (CBO's), zoals Stichting de Thuiskopie,

Stichting Leenrecht, Buma, Stemra, Lira en Pictoright. Voordeel van collectief beheer is dat de gebruiker een centraal adres heeft: een one-stop-shop, waar hij tegen openbaar bekende tarieven licenties kan krijgen. Voordeel is ook dat makers niet zelf gebruik van hun werk hoeven te controleren. Nadeel is dat zij niet langer bepaald gebruik kunnen verbieden, hoewel de maker altijd beroep kan blijven doen op zijn persoonlijkheidsrecht, als zijn goede naam en faam in gevaar komt. In het geval van verplicht collectief beheer (bij wettelijke uitzonderingen) heeft de maker daarin geen keuze. In het geval van vrijwillig collectief beheer (zoals de hoofdzak van de exploitaties door Buma en Stemra) kan een auteur kiezen zijn rechten zelf te beheren, of zijn rechten door een CBO in Nederland of in het buitenland te laten exploiteren.

Filmwerken

Een andere uitzondering op de regel is het filmartikel (artikel 45) in de Auteurswet. Hierin wordt een 'vermoeden van overdracht' geïntroduceerd: omdat er een enorme hoeveelheid auteursrechthebbenden, uitvoerend kunstenaars en andere rechthebbenden bij een filmwerk betrokken zijn, centreert de wet in beginsel de exploitatiebevoegdheid bij de filmproducent. De filmmaker kan andere afspraken maken, maar dat is ongebruikelijk. 'Pre-existing works', werken die al bestonden voorafgaand aan de film en daarin bewerkt of gebruikt worden, vallen net als muziekwerken buiten dit vermoeden van overdracht. De wet bepaalt dat filmmakers via de producent recht hebben op een billijke vergoeding, mits ze hun exploi-

tatierechten hebben overgedragen aan de producent. De regisseur, scenarioschrijver en hoofdrolacteurs hebben daarnaast recht op een proportionele billijke vergoeding voor uitzendingen, mits ze deze rechten hebben overgedragen aan de producent. Het recht op een billijke vergoeding wordt uitgeoefend door een CBO. Voor scenaristen is dat Lira, voor regisseurs VEVAM, voor acteurs NORMA.

Volgrecht

Sinds 1 april 2006 is in Nederland het volgrecht van kracht. Volgrecht is het recht van de maker van een origineel kunstwerk om een klein percentage van de verkoopprijs te ontvangen bij doorverkoop van zijn werk via de professionele kunsthandel. Op die wijze kan een beeldend kunstenaar meeprofiteren van waardevermeerdering van zijn werk.

De vergoeding is een percentage van de verkoopprijs. Hoe hoog dit percentage is hangt af van de prijs waarvoor het kunstwerk is doorverkocht. Hoe hoger de verkoopprijs, hoe lager het percentage. De vergoeding zal nooit hoger zijn dan 12.500 euro. Geen vergoeding is verschuldigd bij onder meer een verkoopprijs die lager is dan 3.000 euro, of bij verkoop binnen drie jaar na aanschaf rechtstreeks van de kunstenaar voor een verkoopprijs lager dan 10.000 euro. De meeste binnenlandse en ook veel buitenlandse kunstenaars laten hun volgrecht incasseren via Pictoright, de auteursrechtenorganisatie voor visuele makers. Want ook hier geldt: voor een maker is moeilijk doorverkopen van zijn werk zelf bij te houden.

Naburig recht

Naast het auteursrecht staat het naburig recht. Het naburig recht geeft uitvoerend kunstenaars (onder meer musici, dansers en acteurs) rechten op de opname van hun werk, zoals het auteursrecht schrijvers en componisten rechten op hun werk geeft. De Wet op de Naburige Rechten regelt bijvoorbeeld dat zonder toestemming van de uitvoerend kunstenaar geen opname van zijn werk mag worden geëxploiteerd. Ook geeft het naburig recht de eigenaar van de opname (de producent) gelijksoortige rechten. Op basis van zijn naburige rechten sluit een muzikant of acteur een overeenkomst met een producent, waarin zijn vergoeding geregeld wordt. Daarnaast zijn onder meer de leenrecht- en thuiskopie-excepties uit het auteursrecht ook op het naburig recht van toepassing. Het naburig recht op audio-opnamen is geldig tot zeventig jaar na eerste openbaarmaking; het naburig recht op audiovisuele opnamen is geldig tot vijftig jaar na eerste openbaarmaking.

Ook in het naburig recht zijn persoonlijkheidsrechten opgenomen. Het is echter ruimer mogelijk daarvan afstand te doen. Alleen het recht op te treden tegen verminkingen en aantasting van de goede naam en faam van de uitvoerend kunstenaar blijft altijd geldig en is niet 'weg te tekenen'.

Collectieve vergoeding voor musici

Een belangrijk artikel in de Wet op de Naburige Rechten is artikel 7: als een muzikant eenmaal toestemming heeft gegeven voor een openbaarmaking (is er bijvoorbeeld met zijn toestemming een cd verschenen), dan heeft hij niet meer

het recht om een uitzending van die opname te verbieden. Ook de producent kan daar niet zelf over onderhandelen nadat hij eenmaal een opname in het verkeer heeft gebracht. De omroep die de opname wil uitzenden, of het café dat liedjes draaien wil, moet daarvoor evengoed wel een vergoeding aan hen betalen. Over de hoogte van de vergoeding moet men het samen eens worden. Om ervoor te zorgen dat niet elke muzikant of elke platenmaatschappij apart in onderhandeling hoeft te treden met elke kroeg die een nummer van een cd wil draaien, worden die onderhandelingen gevoerd door Sena. Sena onderhandelt met de gebruikers van opgenomen uitvoeringen en verdeelt de gelden: vijftig procent aan producenten en vijftig procent aan uitvoerende kunstenaars. Daarnaast incasseert Stichting NORMA overige vergoedingen.

Deze regeling geldt niet voor on demand digitale exploitatie. In het geval van on demand diensten schrijft de Europese Richtlijn in beginsel individuele exploitatie voor. In praktijk betekent dit dat wie online een on demand dienst wil beginnen tot een vergelijk zal moeten komen met alle individuele producenten, die meestal via het platencontract de rechten van de artiest kunnen uitoefenen. Musici behoren voor deze exploitatievormen evengoed een billijke vergoeding van de producent te ontvangen.

Acteurs

Voor acteurs, of 'uitvoerend kunstenaars in beeld', verdeelt NORMA onder meer de thuiskopie- en leenrechtvergoedingen en de eerder genoemde proportio-

nele billijke vergoeding voor uitzendingen voor hoofdrolacteurs.

Auteurscontractenrecht

Per 1 juli 2015 werd in de Nederlandse Auteurswet het 'auteurscontractenrecht' ingevoerd. De meeste van de nieuwe bepalingen in de Auteurswet zijn tevens van toepassing op het naburig recht. De nieuwe wetsartikelen beogen auteurs en artiesten een betere bescherming te bieden tegen onredelijke bepalingen en 'wurgcontracten'. Onder meer bepaalt de wet dat makers en artiesten recht hebben op een billijke vergoeding, dat representatieve verenigingen van makers en exploitanten collectief mogen onderhandelen en een advies over vaststelling van een minimum billijke vergoeding aan de minister van OCW kunnen uitbrengen, dat daarna door de minister vastgesteld kan worden. Daarnaast zorgt de wet ervoor dat een maker onredelijke contractvoorwaarden kan laten ontbinden, dat een maker recht kan claimen op een aanvullende vergoeding bij onverwacht groot succes (bestsellerbepaling) en bij geen of gebrekkige exploitatie door een exploitant zijn rechten terug kan claimen (non usus bepaling). Ook voorziet de wet in de oprichting van een Geschillencommissie Auteurscontractenrecht als laagdrempelig alternatief voor de rechter. Bij deze laatste commissie kunnen auteurs en artiesten alleen terecht als exploitanten zich bij de commissie inschrijven. Veruit de meeste exploitanten in Nederland, waaronder de meeste publieke en commerciële omroepen, hebben tot op heden geweigerd dat te doen.

De werking van de nieuwe bepalingen en de noodzaak voor verdere wettelijke maatregelen zullen in 2020 door de wetgever worden geëvalueerd en besproken.

Erwin Angad-Gaur

1. P.B. Hugenholtz, 'Sleeping with the Enemy - Over de verhouding tussen auteurs en exploitanten in het auteursrecht' (IVIR, 1999)

Zie voor meer informatie over het auteurs- en naburig recht: www.auteursrecht.nl

Over het auteurscontractenrecht is meer te vinden in de Platform Makers-uitgave 'Werken voor een kratje bier... en meer onbillijke voorstellen'.

het beleid

Een kwestie van beschaving ©

De wetten om creatieve makers te beschermen zijn er weliswaar, maar de navolging daarvan laat te wensen over, vindt kunsteconoom Pim van Klink.

In het bedrijfsleven is het een onbetwistbare wetmatigheid: het patent- of octrooirecht is de basis van alle succesvolle innovaties. Zonder goed werkend en afdwingbaar patentrecht zou Philips in de 20e eeuw en ASML nu niet tot het vlaggenschip van de Nederlandse maakindustrie kunnen zijn uitgegroeid. Mondiaal zijn de intellectual property rights zelfs de inzet geworden van een heuse oorlog tussen economische grootmachten Amerika en China. Het economisch belang van deze rechten staat niet ter discussie en het is uitgerekend op dit gebied dat de verder zo omstreden president Trump de meeste steun krijgt.

In dat licht bezien is het lastig te begrijpen waarom in Nederland het auteursrecht (het patentrecht voor kunstenaars) door de overheid zo ondermaats wordt behandeld. Dat begon al vroeg. Toen de ons omringende landen zich in 1876 gezamenlijk in de Berner Conventie verplichtten tot invoering en handhaving van het auteursrecht, bleef ons land schromelijk achter. Pas in 1912 werd ook hier de Wet op het Auteursrecht aangenomen. Dit beeld herhaalde zich bij de invoering van het naburig recht, het auteursrecht voor uitvoerende kunstenaars. Andere Europese landen besloten hiertoe in 1961 bij het Verdrag van Rome; in Nederland gebeurde dat pas in 1992.

In het digitale tijdperk is dat er niet beter op geworden. Als enig Europees land heeft de Nederlandse overheid het illegaal downloaden gelegitimeerd totdat het Europees Hof daar in 2014 een stokje voor stak. En bij de recente stemmingen in het Europees Parlement over richtlijnen die met name de grote platforms als YouTube en Facebook moeten dwingen het auteursrecht te respecteren, gaven alle Nederlandse afgevaardigden niet thuis, afgezien van de Christen Democraten.

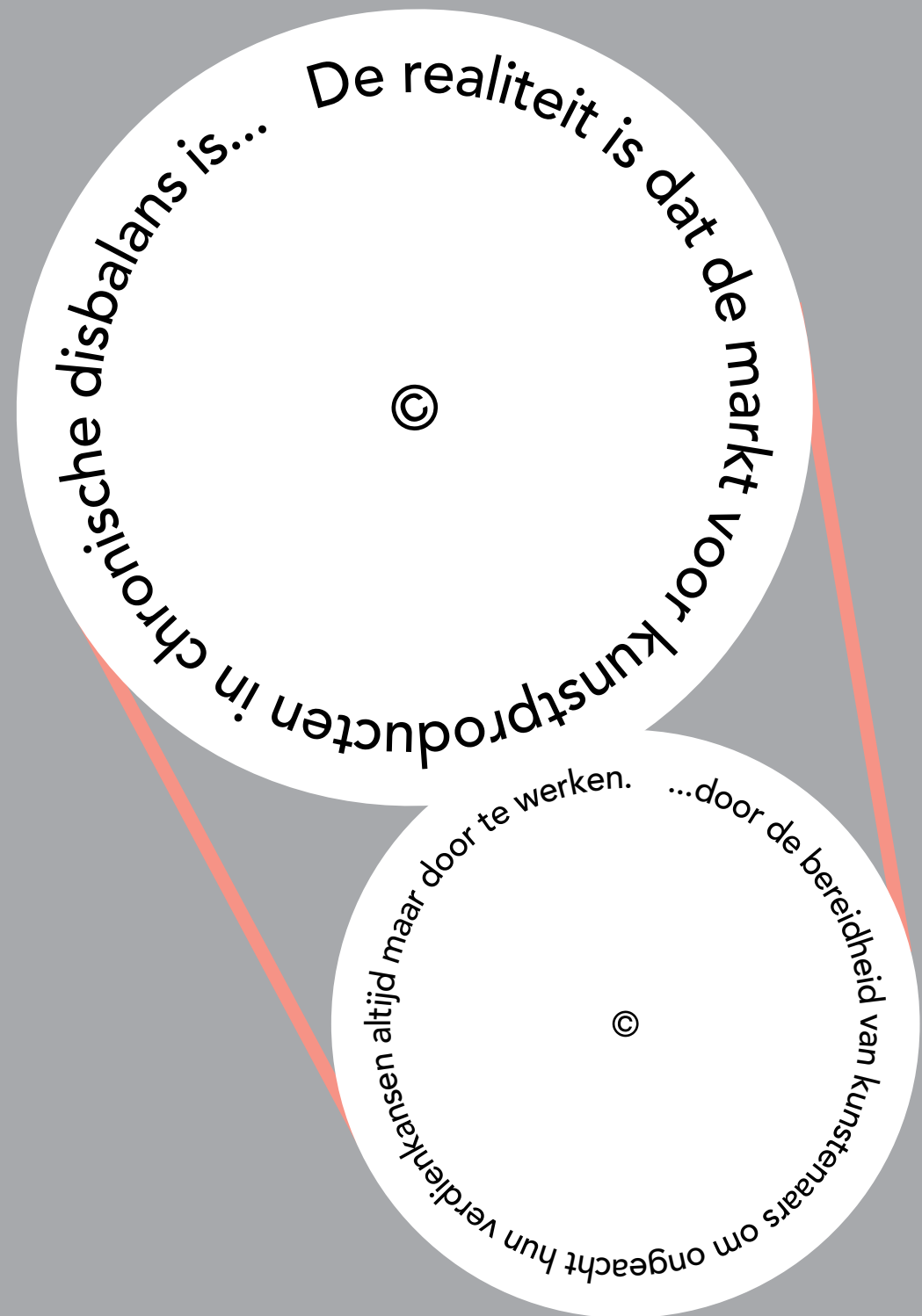
Het is evident dat het auteursrecht er bij de vaderlandse bestuurselite al decennialang slecht op staat, met als gevolg dat creatieve makers hier vogelvrij zijn bij het beschermen van hun economische belangen. Hoe anders is dat in omringende landen. In Duitsland roept de bondskanselier bij de Buchmesse van 2009 dat zij de Duitse schrijvers niet zal laten vermorzelen door grote Amerikaanse technologiebedrijven en verbindt daar vervolgens wetgeving aan. In Engeland is het auteursrecht gelijkgeschakeld aan patent- en octrooirecht en wordt het vanuit een krachtig agency bestuurd. In Denemarken is het auteursrecht een belangrijk instrument van cultuurbeleid en heeft het aantoonbaar bijgedragen aan de bloei van de Deense filmindustrie.

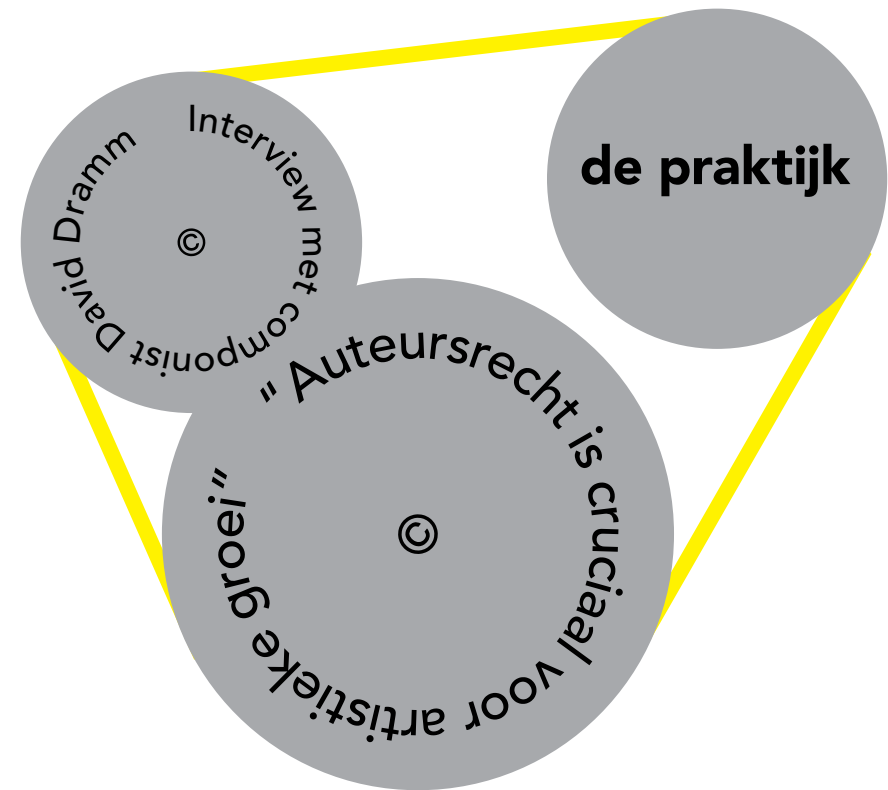
Het blijft gissen naar de reden waarom Nederlandse parlementariërs zo negatief zijn over het auteursrecht. Is het dedain jegens de makers of vrees voor het electoraat dat blijkbaar niet wil betalen? Feit is dat vaak oneigenlijke argumenten worden gebruikt. Het zou de verspreiding van artistieke producten

belemmeren; dat is zeker niet de intentie van het auteursrecht, maar wel dat er bij verspreiding een eerlijke prijs betaald moet worden. Of dat kunstenaars maar andere verdienmodellen moeten ontwikkelen; dat veronderstelt dat die ruim aanwezig zouden zijn. De realiteit is dat de markt voor kunstproducten in chronische disbalans is door de bereidheid van kunstenaars om ongeacht hun verdienkansens altijd maar door te werken. Daardoor verkeren zij in een structureel zwakke marktpositie met een permanente neerwaartse prijsdruk tot gevolg. Dit verklaart waarom in alle inkomensstatistieken kunstenaars de laagst scorende beroepsgroep zijn. Gemiddeld slechts 25 procent van de geregistreerde kunstenaars kan redelijk bestaan van de eigen inkomsten. De rest is aangewezen op bijbanen of partners.

Het is navrant dat deze kwetsbare beroepsgroep niet alleen te maken heeft met een ongelijk speelveld maar ook met een onwillige overheid. Een overheid die dan wel wetten heeft aangenomen die de creatieve makers formeel het alleenrecht geven op exploitatie van eigen werk, maar die op geen enkele wijze bijdraagt aan handhaving van die wetten. Armin van Buuren, een van onze meest succesvolle dj's en afgestudeerd jurist, mag in dit verband graag verwijzen naar zijn hoogleraar die zei dat de mate waarin een land auteursrechten respecteert, een indicatie is voor het beschavingsniveau. Volgens deze doctrine heeft Nederland de status van een ontwikkelingsland.

Dr. Pim van Klink, kunsteconoom





In 1989 kwam hij vanuit Los Angeles naar Nederland – voor de muziek. Dertig jaar later is David Dramm een bekende componist en songwriter in de Nederlandse en internationale muziekscene. Daarbij ziet hij het auteursrecht als de basis van zijn bestaan.

Tijdens zijn studie aan Yale University, kreeg David Dramm les van gastdocent Louis Andriessen, die hij de "peetvader van de Nederlandse muziek" noemt. Toen Andriessen zei dat ze hem in Nederland wel zouden kunnen gebruiken, besloot Dramm dat te gaan onderzoeken, als freelancer in Amsterdam.

Dertig jaar later is hij een gerespecteerde naam in de Nederlandse én internationale muziekscene. Waar hij misschien nog wel het meest bekend om staat, is zijn veelzijdigheid. Dramm schakelt moeiteloos van klassieke composities voor grote orkesten naar experimentele popmuziek, of muziek voor theater, dans en film. Hij deed projecten met Orkater, Krisztina de Chatel, het Nederlands Blazersensemble en het Rotterdams Philharmonisch Orkest, maar werkte ook met John Cale en Junkie XL. Op het moment van dit interview is hij bezig met de laatste voorbereidingen voor de voorstelling Scaffold, een stuk voor zes

slagwerkers, dat zijn première beleeft op het Oranjewoud Festival op 30 mei.

Benzine

Over het auteursrecht is hij helder: "Dat is het fundament onder alles wat ik doe, de basis van mijn bestaan als componist." Het is immers dat recht dat hem in staat stelt unieke stukken te maken, en daar geld mee te verdienen, zodat hij weer nieuwe muziek kan schrijven. Het is vooral die investering in de toekomst, in een artistieke ontwikkeling, die hij van cruciaal belang acht voor de culturele sector. "Kijk naar Beethoven, die schreef een stuk en had dan maar heel even om er geld mee te verdienen, voordat het gekopieerd werd zonder dat hij daar iets voor kreeg. Ik ben blij dat het auteursrecht daar nu een stokje voor steekt. Beethoven had gelukkig welgestelde vrienden die hem onderhielden." Dramm vindt het vreemd dat de logica van beloond worden voor creatieve arbeid waar anderen hun voordeel mee doen, nog altijd discussie oplevert. "Uiteindelijk zijn de makers de benzine van de culturele sector. En het auteursrecht zorgt ervoor dat zij de motor draaiend kunnen houden. Je geschiedenis verdwijnt, als je je culturele makers niet beschermt."

Stalen triangel

Naast componist is hij ook uitvoerend muzikant, er is net een triple LP uit van de hele Dramm-familie: Modern Genetics. Maar zijn inkomen verdient hij toch vooral voor het componeren van stukken in opdracht. "Componeren is zoveel meer dan gaan zitten en een stuk schrijven," zegt Dramm. Hij vertelt

wat het werk voor een voorstelling als Scaffold inhoudt, waarbij hij zijn rol omschrijft als spin in het web. "Het is een voorstelling van tien minuten die de bezoekers buiten onthaalt en naar binnen loodst. Vijf slagwerkers staan op twee steigers in de openlucht te spelen; binnen speelt virtuoos Tatiana Koleva dezelfde muziek, maar dan in haar eentje. Op de steigers wilde ik het geluid van de een naar de ander laten bewegen. Daarvoor moest ik eerst uitzoeken wat kan op een steiger, hoeveel dat kost, of het veilig is, hoe het geluid dan klinkt en wat er mogelijk is aan choreografie." Dat betekent flink testen, met echte slagwerkers op een echte steiger. Pas toen hij daar een idee over had, werd de eerste noot op papier gezet. Tijdens het schrijven van het stuk ontstond het plan om metersgrote triangels te gaan gebruiken; ook die moet je maken en testen voor je verder kunt. En daarna komen de repetities en de regie over de decoropbouw nog.

Uitvoeringsrechten

Ook dan ben je er nog niet: "Ik heb heel veel gesprekken gevoerd met producenten, muzikanten, PR-mensen om de voorstelling te promoten. Zo'n stuk moet de wereld in om er geld mee te kunnen verdienen. Zodat ik straks de tijd heb om weer wat nieuws te kunnen maken." Hij schat dat hij zeker twee volle maanden met de voorstelling bezig is geweest. Gelukkig wordt Scaffold dit jaar ongeveer twaalf keer gespeeld. Naast het afgesproken honorarium conform de richtlijn van het Fonds Podiumkunsten, ontvangt hij voor de uitvoeringen later nog een vergoeding via Buma/Stemra,

hij gaat uit van een extra bedrag tussen de 1200 en 2000 euro.

My Foolish Heart

Tijd blijft in de muziekwereld een vreemd begrip: "Soms ben ik in mijn eentje zes maanden bezig om een stuk voor een heel orkest te schrijven, dat dan maar drie kwartier gerepeteerd wordt voor de uitvoering. Zo is hij met de muziek voor My Foolish Heart, de film van Rolf van Eijk over Chet Baker, wel een jaar bezig geweest. "Om het goed te doen, moet je je verdiepen in de context, de personages en hun intenties. Achter die 22 minuten die er uiteindelijk in te horen zijn, zit een heel verhaal."

tekst: Willemijn de Jonge

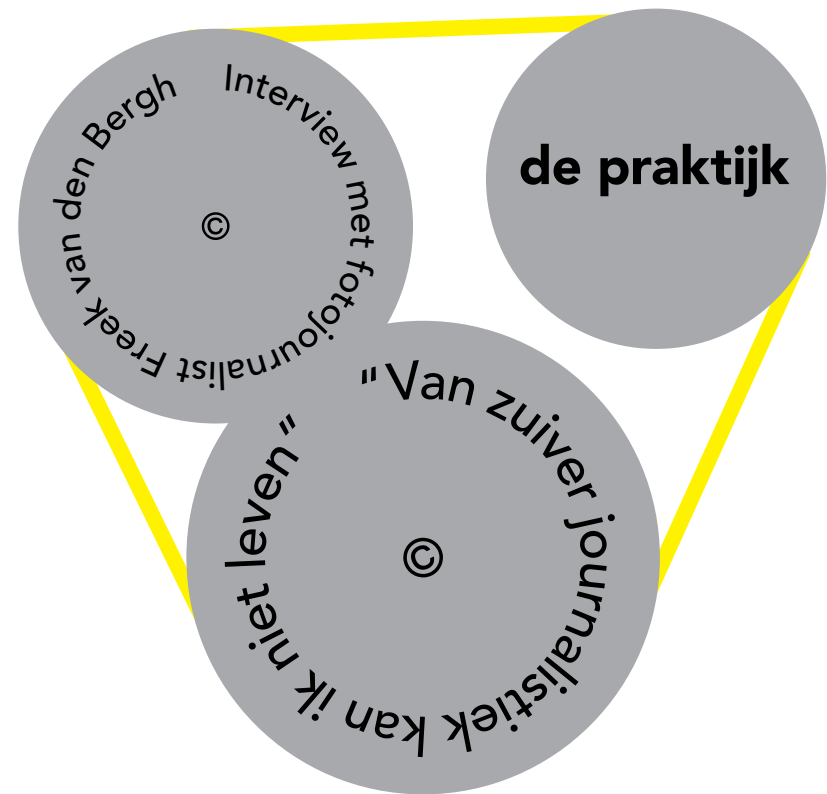
foto: Greetje Mulder

Hoe verdient David Dramm zijn geld?

Hij spreekt vooraf een honorarium af voor een compositie-opdracht op basis van de honorariumtabel van het Fonds Podiumkunsten.

Hij krijgt een vergoeding voor elke live uitvoering, openbaarmaking en verveelvoudiging, voor thuishopiëren en leenrecht van zijn stukken via Buma en Stemra (dat varieert in totaal tussen de €3000 en €30.000 per jaar).

Als hij zelf uitvoerend muzikant is, ontvangt hij ook naburige rechten voor openbaarmakingen, thuishopiëren en uitlenen via Sena en Norma.



Of ze in de Tweede Kamer zijn gezicht allemaal kennen, weet hij eigenlijk niet. Doet er ook niet toe, hij is liever een 'fly on the wall'. Fotojournalist Freek van den Bergh is wekelijks op het Binnenhof te vinden, zijn foto's staan vrijwel dagelijks in de krant. Van een emotioneel kamerdebat tot een uniek bezoek aan het Witte Huis: "Ik heb het mooiste werk van de wereld."

Gisteren is hij nog op de fiets gesprongen voor een foto bij het verhaal in De Volkskrant over de aanstelling van Pechtold als procesmanager van de Binnenhof-renovatie. Het werd een

zwaan op de Hofvijver, die de gebouwen daarachter bijna iets sprookjesachtigs geeft. Ernaartoe fietsen, fotograferen en nabewerken kostte ongeveer drie uur – een snelle klus. Daar tegenover staan de foto's die zo een hele dag kosten. Die foto van de auto van de Turkse minister Kaya bijvoorbeeld, achter het Turkse Consulaat. Het is alweer ruim twee jaar geleden, maar het beeld met alle ME'ers eromheen die de Turkse beveiligers aan het fouilleren zijn, zal velen nog iets zeggen.

Het dak op

Van den Bergh noemt het maken ervan een spannende puzzel, waarbij alle stuk-

jes perfect op hun plek vielen. Maar het verhaal heeft ook wel wat weg van het script voor een goede krimi. Om een uur of elf las hij op Twitter dat minister Kaya naar Rotterdam zou komen. "Toen heb ik David van Dam van de NRC gebeld en zijn we samen in de auto gestapt. Eerst naar het huis van de consul, maar toen we die zagen vertrekken, zijn we weer in de auto gesprongen. Ik reed, David zocht op Twitter naar aanwijzingen. We kwamen erachter dat we toch bij het consulaat moesten zijn. Vervolgens kreeg ik een appje dat de minister in het steegje erachter stond. Ik bedacht me dat een vriend van mij daar vlakbij woonde. Uiteindelijk zijn we via het balkon van zijn burens op het dak geklommen en daar zagen we het allemaal gebeuren. Hoe de minister met zachte hand werd gedwongen uit haar auto te stappen en met de politie verdween. Een bizar verhaal, ik sta echt niet dagelijks gewapende mannen te fotograferen, ik ben geen oorlogsjournalist."

Kansloos

Van den Bergh was twaalf uur in touw voor die ene foto. Hij maakte hem voor de Volkskrant, maar de foto werd doorgeplaatst in De Telegraaf, Elsevier en op de NOS-app. Omdat hij zijn auteursrecht niet overdraagt, verdient hij ook geld aan die doorplaatsingen. Met de Volkskrant heeft hij de afspraak dat hij zijn foto's een week na plaatsing aan iedereen kan verkopen. "In dit geval kwam het verzoek van de NOS eerder, dus daar heb ik toen toestemming voor gevraagd aan de redactie van de Volkskrant. Daarna zet ik foto's vaak in de

beeldbank van het ANP. Van de 75 euro die ANP daarvoor vraagt, krijg ik de helft. Dat is de kracht van het auteursrecht. En dat maakt het financieel dan weer te doen om zo'n beeld te maken. De dag na het incident stond de foto ook in vijf Turkse kranten, maar daar heb ik niets voor gekregen. Ik heb nog even overlegd met een advocaat, maar die zag het als vrij kansloos om daar achteraan te gaan. Het copyright is in Turkije een stuk minder goed geregeld."

Algemene beschouwingen

Veel fotografen zeggen dat ze minder tijd kwijt zijn met het maken van de foto dan met alles eromheen. Dat is vaak ook wel zo, bevestigt Van den Bergh. "In de journalistiek verhoudt het honorarium zich vaak niet tot alles wat je ervoor moet doen. Politieke foto's vergen veel voorbereiding. Je moet wel weten waar het over gaat, wat er precies speelt. Hoe beter je op de hoogte bent, hoe meer je in een foto kan leggen. Van zuiver journalistiek zou ik niet kunnen leven. Dat is geen vetpot, en toch ook een soort van seizoenswerk. In de zomer, tijdens het reces is er weinig te doen."

Spannende debatten vastleggen vindt hij een van de leukste dingen om te doen: de algemene beschouwingen, een debat over de gaswinning in Groningen, het debat dat leidde tot het aftreden van staatssecretaris Harbers. "De foto die de krant haalde werd pas genomen na afloop van dat debat, van Harbers die een wolk van journalisten te woord staat met op de achtergrond een leeggelopen Tweede Kamer. Ik krijg dan ook wel een dagtarief van 265 euro voor zo'n klus."

Oval Office

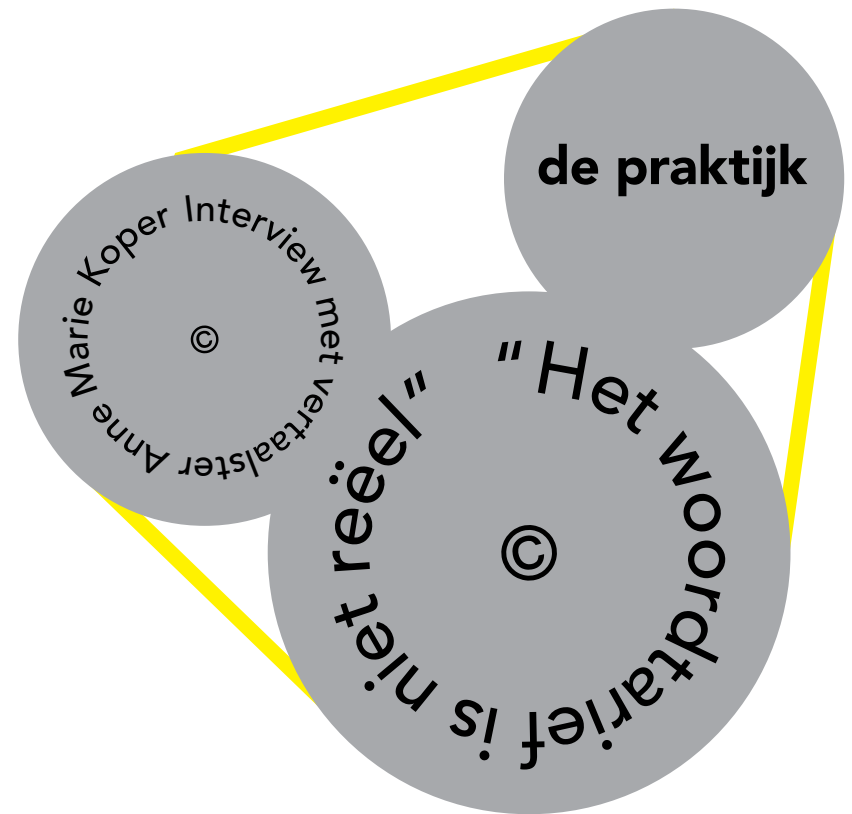
Het auteursrecht houdt hem niet dagelijks bezig, maar hij zou niet zonder kunnen: "Het stelt creatieve makers in staat om geld te kunnen verdienen met hun werk. In mijn geval is dat nieuwsgaring. Foto's kunnen zaken onthullen, gebeurtenissen visualiseren. Zonder tekst zou niemand de krant lezen, maar zonder foto's zou er ook veel minder gelezen worden."

Uiteindelijk vindt hij dat hij het mooiste vak op aarde heeft. Zijn werk staat dagelijks in de krant, de inhoud doet ertoe. Vorige zomer heeft hij de RVD zover gekregen dat hij mee mocht naar het Witte Huis, waar hij Rutte en Trump in the Oval Office fotografeerde. "Toen ik nog stage liep, leek mij dat de ultieme droom. Ik dacht: als het me lukt om ooit foto's in het Witte Huis te maken, dan stel ik iets voor." Daar moet hij nu zelf hard om lachen: "Zo werkt het natuurlijk totaal niet. Maar het was wel een heel bijzonder moment."

tekst: Willemijn de Jonge

foto: Greetje Mulder

De waarde van een journalistieke foto	
Tijdsbesteding (reizen, fotograferen, bewerken):	3 à 4 uur
Honorarium na plaatsing	€150 euro
Vergoeding bij doorplaatsing via ANP	€37,50 euro
Collectieve vergoedingen via Pictoright	kopieervergoeding (reprorecht) voor één afbeelding in de Volkskrant in 2017: €17,80 (eventueel aangevuld met een leenrecht- en een thuiskopieervergoeding)



Roman, thriller, chicklit, biografie of managementboek: Anne Marie Koper vertaalt fictie en non-fictie uit het Engels en Duits, voor verschillende uitgeverijen. Ze doet er al tien jaar lang gemiddeld drie à vier per jaar. "Ik vind het een prachtig vak, ik kan er alleen niet van leven."

Steeds vaker werkt ze met meer vertalers aan één boek. Uitgeverijen hebben haast met nieuwe titels, terwijl vertalen nou eenmaal tijd kost. "Het hangt natuurlijk erg van het boek af, maar gemiddeld ben je toch drie à vier maanden bezig met een boek van 300 pagina's,"

zegt vertaalster Anne Marie Koper. Met name literair vertalen is niet weggelegd voor ongeduldige types. Dat is wikken en wegen op woordniveau, waarbij je zowel dienstbaar bent aan de schrijver als aan de lezer: "Als vertaler kruip je in het hoofd van de auteur en probeer je de lezer een tekst te geven die leest als het origineel. Het is echt spelen met taal. Ik vind het heel erg leuk om met verschillende talen bezig te zijn, te zien hoe elke taal zich op zijn eigen manier ontwikkelt." Ook al kan ze het boek op driekwart soms wel uit het raam gooien, ze houdt van haar vak. Dat is de reden waarom ze het nog steeds doet,

ondanks het feit dat het honorarium niet in verhouding staat tot het werk.

Graag of niet

“Wij hebben thuis twee inkomens, dus ik kan het me permitteren om boeken te vertalen,” zegt Koper, die Engelse taal- en letterkunde studeerde aan de Universiteit van Amsterdam. “Maar van mijn inkomen alleen kan ik niet leven, laat staan pensioen opbouwen, een AOV-premie betalen, mezelf bijscholen of een werkruimte huren. En ik ben niet de enige, de meeste boekvertalers verdienen minder dan het wettelijk minimumloon.” Vertalen wordt betaald per woord, en het minimum woordtarief volgens het Modelcontract voor literaire vertalingen – het beste contract dat er te krijgen is – bedraagt 6,6 cent per woord. Daarvoor tekenen is meestal een kwestie van graag of niet. Wie drieënhalve maand werkt aan een gemiddelde roman van 80.000 woorden, komt uit op circa 1500 euro per maand. Onder het minimumloon dus. Uitgevers gaan er volgens Koper vanuit dat je 2000 woorden per dag vertaalt, maar dan heb je pas de eerste ruwe tekst. Daarna begint het schaven. Alles nog eens doornemen, dialogen hardop voorlezen, knopen doorhakken, aanvullen wat nog open stond. “Eigenlijk moet het begin altijd over, omdat je pas na een tijdje in de stijl van de schrijver komt. En als de proeven terugkomen van de persklaar-maker moet je er weer doorheen. Je leest je eigen vertaling zeker nog twee of drie keer na.” Ze vreest dat de meeste boeken worden vertaald voor een nog lager tarief, zij krijgt ook niet overal het Modelcontract. Voor een kookboek

wordt bijvoorbeeld vaak maar 5 cent per woord betaald, voor een kinderboek slechts 4,5 cent.

Bestsellers

Koper noemt het “groot onrecht” dat vertalers zo slecht betaald worden. Om daar iets aan te doen is ze bestuurslid geworden van de Sectie Boekvertalers van de Auteursbond, die zich actief inzet voor het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden van vertalers. Het Modelcontract is het onderhandelingsresultaat van de voorloper van die bond, de Vereniging van Letterkundigen. Daarmee geeft de vertaler een licentie-opdracht aan de uitgever zonder zijn auteursrechten over te dragen, iets wat in alle andere contracten meestal wel afgedwongen wordt. Bovendien krijgt de vertaler royalty's boven de 4000 verkochte exemplaren. Dat klinkt aantrekkelijk, maar dat wordt het pas echt bij bestsellers als Harry Potter of de thrillers van Karin Slaughter. Opvallend is dat die drempel een aantal jaar terug nog bij 2500 verkochte exemplaren lag, iets waar de Auteursbond graag naar terug wil.

Meer subsidie dan loon

Een ander voordeel van werken met het Modelcontract is dat de vertaler dan een aanvraag kan doen voor een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds. Voor werk van voldoende literair gehalte is er in dit jaar een totaalbedrag van 1,7 miljoen euro beschikbaar. Tekenend is dat het fonds meer per woord toekent dan welke uitgever dan ook: 9 cent per woord voor een beginnende vertaler en 10,5 voor

een ervaren vertaler. Daarmee komt de ontvanger van een beurs dus uit op een woordtarief van minimaal 15,6 cent. En dat is dan ook het tarief dat de Auteursbond graag als minimum honorarium zou zien. Maar het overleg over hogere tarieven en lagere royalty-grenzen tussen de bond en de uitgevers zit muurvast. Koper: “Uitgevers doen enorm zielig, ze morrelen graag aan het Modelcontract. Soms legt dezelfde uitgeverij ineens een ander contract voor, zijn de royalty's er helemaal uitgehaald, of gaat het woordtarief weer wat omlaag. Je mag geen prijsafspraken maken, maar die moeten er wel komen”.

Vier sterren

Een zeer welkome aanvulling op het bescheiden honorarium zijn de inkomsten uit collectieve rechten. Via Lira ontvangen vertalers jaarlijks vergoedingen voor thuiskopie, reprorecht en vooral leenrecht, dat bibliotheken afdragen voor uitgeleende boeken. In die laatste categorie scoren kinderboeken juist weer heel hoog. De bedragen wisselen per vertaalde titel van een paar cent tot

honderden euro's per jaar. Koper is nog altijd een groot fan van lezen, hoewel ze merkt dat het steeds meer moeite kost om de rust te vinden eraan te beginnen. “Zonde, want een boek lezen is nog altijd een van de beste manieren om informatie tot je te nemen of je te ontspannen. Uiteindelijk begint het probleem natuurlijk bij de ontleding, boeken verkopen teleurstellend slecht. Dan krijg je na twee jaar weer een brief dat ze de voorraad gaan verramsjen en of je ze zelf nog wilt opkopen.” Het laatste boek dat ze vertaald heeft was *Bluebird, Bluebird* van Attica Locke, voor Uitgeverij Volt. Een duvertaling samen met Sylvie Hoyinck. “Een goed geschreven thriller, hij kreeg vier sterren in de *Detective en Thrillergids* van Vrij Nederland, daar waren we heel trots op. In de boekhandel stond hij ook apart uitgesteld. Ik hoop natuurlijk dat deze aanslaat, en dat er meer dan 4000 over de toonbank gaan.”

tekst: Willemijn de Jonge
foto: Greetje Mulder

Wat levert een vertaald boek op?	
Titel	De abrikozenboom
Auteur	Beate Teresa Hanika
Taal	Duits
Uitgave	Cargo, 2017
Aantal woorden	53.000 woorden
Tijdsinvestering	ruim twee maanden
Honorarium	€3445 (geen royalty's)
Leenrechtvergoeding over 2018	€122,07



Van psychiater naar wietbaron: het hoofdkarakter van *Hollands Hoop* is de verpersoonlijking van het schippenende softdrugsbeleid. Franky Ribbens schreef er een meeslepend scenario over. Na twee succesvolle seizoenen verdient hij meer aan zijn auteursrecht dan in de beginfase. "Maar er is nog altijd veel machtsongelijkheid tussen de individuele maker en de marktpartijen."

Het derde seizoen is bijna af, ze zitten in de laatste draaiweek. Scenarist Franky Ribbens bedacht en schreef de serie, zijn vrouw Dana Nechushtan is de regisseur.

"Zij is nu keihard aan het werk, mijn werk zit erop," zegt hij. Dit keer heeft hij scenaristen Pieter Bart Korthuis en Maaike Krijgsman gevraagd mee te schrijven – de eerste twee seizoenen deed hij alleen. "Acht keer vijftig minuten is heel veel," zegt Ribbens, "ik ben in het derde seizoen wat wijzer geworden." De alom geprezen serie, die internationaal werd vergeleken met *Breaking Bad*, begon bij Ribbens' fascinatie voor het softdrugsbeleid in Nederland. Het niet kunnen kiezen tussen gedogen of verbieden werd het leitmotiv voor zijn hoofdkarakter: een psychiater met een burn-out die bijna per ongeluk drugshandelaar wordt.

Zware criminelen

“Ik heb het geluk Hollands Hoop te hebben mogen opbouwen van het eerste idee in 2009, tot een hele productie van drie seizoenen,” zegt Ribbens. De vraag is of ‘geluk’ hier wel het juiste woord is. Het was keihard werken, met behoorlijk eigen risico, want de eerste investering was onbetaald. Drama maken kost tijd: pas na acht maanden had hij genoeg materiaal voor een aanvraag bij het Mediafonds. Dat was al bijna een seriebijbel, met alle karakters, thema’s en verhaallijnen. Het begint altijd bij de karakters, vertelt Ribbens. Om geloofwaardige, lang houdbare personages te creëren, ging hij niet alleen mee met forensische psychiaters en het hennep-team van de politie; hij praatte ook uitgebreid met wietkwekers en drugsdealers. “Dat zijn echt niet allemaal zware criminelen, hoor, ik heb het veel erger meegemaakt toen ik onderzoek deed naar de taxi-oorlog voor de film Nachtrit. Het gaat me niet eens zozeer om de feitelijke informatie die ik uit het veld kan halen; ik wil zien hoe mensen uit hun ogen kijken, hoe ze bewegen, wat ze zeggen en waarom.”

Cultureel ondernemen

Het plan dat hij samen met zijn producent, BNNVARA en de NTR bij het Mediafonds indiende, werd gehonoreerd. Maar uiteindelijk staat het honorarium dat hij voor zijn werk en de rechtenoverdracht aan de producent kreeg niet in verhouding tot de werkelijk geïnvesteerde uren. “Het blijft cultureel ondernemen,” zegt Ribbens. Hij is dan ook blij dat het auteursrecht hem in een later stadium nog eens beloont voor

zijn werk. In de Auteurswet en de Wet op de Naburige Rechten is bepaald dat de hoofdmakers van film en televisie recht hebben op een vergoeding voor de doorgifte en uitzending van hun werk via kabel, internet of satelliet. Die verplichte vergoedingen worden geïnd door de collectieve beheersorganisaties. “Elke scenarist heeft twee hele leuke momenten in het jaar: rond de zomervakantie en rond de kerst. Want dan keert Lira de collectieve vergoedingen uit, die een belangrijk deel vormen van mijn inkomsten.” Het is iedere keer weer een uitdaging om aan een leek uit te leggen waarom je recht hebt op dat geld, vindt Ribbens. “De omroepen en de kabelexploitanten verkopen abonnementen op basis van de content die ze door de kabel heen sluizen. Het zou gek zijn dat de makers van die content na alle investeringen en risico’s niet zouden meedelen in het succes.”

Zand in de motor

Groot onrecht vindt hij dat er tot nu toe zeer weinig betaald wordt voor Video On Demand, zoals NPO Start Plus, Netflix, Videoland of Ziggo Movie & Series XL. Sommige VOD-aanbieders betalen zelfs helemaal niets. “De overheid heeft nog niets verplicht gesteld voor deze streamingdiensten. Die gooien tijdens de onderhandelingen over de vergoedingen steeds een enorme hand zand in de motor. Nu pas, vier jaar na de invoering van het Auteurscontractenrecht, beginnen er betalingen te komen. Maar de gemaakte afspraken zijn maar vijf jaar geldig, dus binnenkort begint alles weer van voren af aan.”

Gelukkig zorgen de collectieve rechten er ook voor dat er rechten- en belangenorganisaties kunnen bestaan, zoals Lira, het Netwerk Scenarioschrijvers en het Contractenbureau voor scenarioschrijvers. “Daardoor kunnen we samen een vuist maken. Zonder de force van de belangenorganisaties en de hulp van de wetgever zou ik niet rond kunnen komen. Daarvoor is de machtsongelijkheid tussen de individuele maker en de markt te groot. Als ik niet door de wet beschermd werd, zou een producent een buy-out kunnen afdwingen met een eenmalig bedrag voor een complete overdracht, zoals in sommige Europese landen. Daarmee wordt de maker volledig afgesneden van zijn oeuvre.”

Familie-epos

De macht van de oogballen – zo noemt hij de kijkcijfers – is altijd voelbaar. Dat speelt ook een rol bij de nieuwe serie waar hij samen met Roos Ouweland

alweer een halfjaar aan schrijft. Het blijft zoeken naar een compromis tussen kijkersaantallen en de artistieke keuzes die ze zich kunnen en willen permitteren. Dit keer gaat het over Nederlands-Indië. Het moet een groots familie-epos worden: een historisch drama dat eind 19e eeuw begint en eindigt in het heden. De research is in volle gang, en vindt deels in eigen familie plaats. “Binnenkort ga ik met mijn vader voor het eerst naar de restanten van het Jappenkamp op Java waar hij is opgegroeid en waar zijn eerste herinneringen liggen. Het komt dit keer heel dichtbij.”

tekst: Willemijn de Jonge
foto: Greetje Mulder

Waarvan leeft een scenarioschrijver?

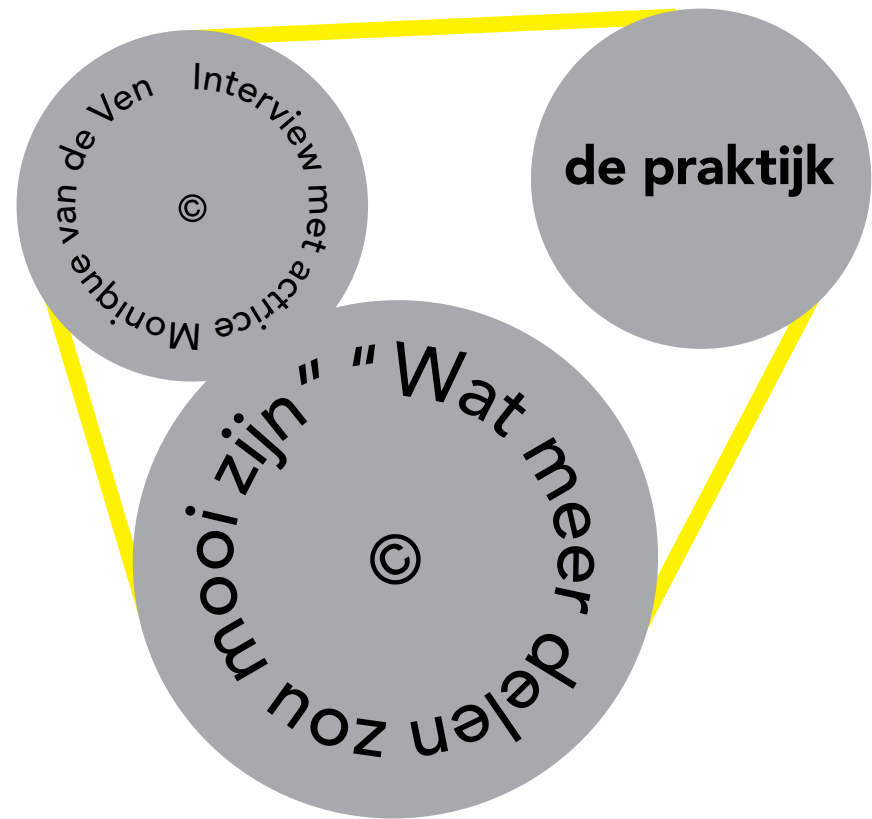
Honorarium voor het schrijven van synopsissen, treatments en scenario's

Rechtenvergoeding voor de verlening van het recht tot de verfilming van het scenario en de overdracht van exploitatierechten aan de producent om de onbepaalde exploitatie van de film mogelijk te maken

Aanspraak op netto opbrengsten uit exploitatie van het filmwerk (DVD, verkoop aan het buitenland, bioscoopexploitatie)

Vergoeding of aanspraak op een deel van de opbrengsten voor de eventuele overdracht van de overige auteursrechten op het scenario (remake, boekbewerking, vervolg, spin off, etc.)

Na uitzending kan de scenarist aanspraak maken op collectieve rechten: kabelvergoedingen, thuishopiegelden en een VOD-vergoeding (ooit)



Monique van de Ven kreeg vorig jaar haar derde Gouden Kalf, dit keer de speciale editie voor de filmcultuur. Ze werd gelauwerd als bruggenbouwer in de sector, die met haar liefde voor film mensen weet te verbinden. Zelf vindt ze dat er in de Nederlandse filmindustrie nog wel wat te verbeteren valt.

Zesenzeventig jaar na haar doorbraak in Turks Fruit schrijft Monique van de Ven aan haar biografie. "Ik ben vooral mijn archief aan het opschonen en beeld aan het uitzoeken," zegt ze, "ik heb zo ontzettend veel gedaan". Haar speellijst is imposant, na dat spraakmakende

debuut was er altijd wel een film of serie om aan mee te werken. Om die reden heeft ze prima van haar werk kunnen leven. "Dat is voor heel veel acteurs niet weggelegd. Ik ben er niet rijk van geworden, maar daar deed ik het ook niet voor. Dan had ik in Amerika moeten blijven. Een keer meedoen aan Game of Thrones en je bent binnen voor de rest van je leven."

Zesduizend gulden

Voor Turks Fruit kreeg ze destijds een vast bedrag van zesduizend gulden. "In mijn ogen was dat een miljoen. Op de toneelschool had ik er allerlei

baantjes naast, van kantoren schoonmaken tot schoenen verkopen. Maar dat hoefde toen niet meer. Kon ook niet, ik was ineens acht weken fulltime aan het draaien." Het werd de best bezochte Nederlandse bioscoopfilm aller tijden, een blockbuster zoals dat heet: 3,3 miljoen mensen kochten een kaartje. Wat haar nog altijd steekt, is dat niemand ooit nog een cent van de producent gekregen heeft na dat eerste honorarium. "Een specialist in naburig recht heeft wel eens voor me uitgezocht of we daar iets aan konden doen. Maar de kosten van naar de rechter stappen zijn veel hoger dan de vergoeding die je er nog uit zou kunnen halen, dus dat hebben we maar gelaten. Het ging overigens niet alleen zo bij Turks Fruit, Sil de Strandjutter was hetzelfde verhaal. Ook daar hebben we nooit iets voor de uitzendingen gekregen."

Gouden kalf

"Film is mijn leven. Het liefst zou ik nog elke dag een callsheet krijgen, zodat ik weet hoe laat ik op moet. En een runner die me naar de set brengt. En een visagist die me mooi maakt." Het waren Van de Vens woorden bij het in ontvangst nemen van het Gouden Kalf voor de Filmcultuur vorig jaar. Ze noemde zichzelf een gelukkig mens. Om allerlei redenen. Maar ook omdat ze begon in een tijd waarin de Nederlandse film nog eigengereid en vrij was, wat een film als Turks Fruit kon opleveren. "Zonde dat we die vrijheid zijn kwijtgeraakt. Ik zie het somber in voor de Nederlandse filmindustrie, er worden veel kopieën gemaakt van oppervlakkige Amerikaanse films. Er is te weinig geïnvesteerd in het opbouwen

van een echte industrie. En onze Haagse politiek is niet van zins daar iets aan te veranderen. Het dedain waarmee de VVD naar de film- en kunstwereld kijkt, vind ik schokkend. Terwijl film veel goed kan doen voor de samenleving. Film brengt mensen samen."

Het veelgehoorde argument dat ons kleine taalgebied een florerende filmindustrie in de weg staat, veegt Van de Ven van tafel. "Kijk naar Denemarken. Een land met maar vijf miljoen inwoners en niemand ter wereld die verder Deens spreekt. Daar hebben ze wel flink geïnvesteerd, en met succes. Deense series en films gaan de wereld over. Laten we daar een voorbeeld aan nemen."

Royalty's

In de loop van haar roemrijke carrière is er veel veranderd in de filmwereld. Inmiddels vraagt Van de Ven een dagprijs voor acteerwerk in plaats van een fixed price. In de hele discussie over de slechte inkomsten voor acteurs, schrijvers en regisseurs van films heeft ze best begrip voor het standpunt van producenten, die het ook niet makkelijk hebben in het Nederlandse filmklimaat. In de praktijk draagt iedereen zijn rechten aan de producent over, zodat die de film in de markt kan zetten. Is de opbrengst geen vetpot, dan is 'eerlijk samen delen' helemaal niet aan de orde. Het begint pas te wringen als er wél goed geld wordt verdiend aan een film of serie. Want ook dan delen de acteurs, de scenarist en de regisseur in de praktijk niet in de winst – als al te achterhalen valt wat die winst is. Zelfs Monique van de Ven heeft nog nooit afspraken over royalty's kunnen maken. "Dat heb ik

echt wel geprobeerd, maar dat is nog altijd een no go. Het is logisch dat de producent iets wil overhouden voor de productie van een volgende film. En dat is ook belangrijk. Maar je zou de helft van de opbrengsten in een pot kunnen stoppen voor het volgende project, en de andere helft kunnen verdelen onder iedereen die heeft bijgedragen aan het succes. Het is absurd dat een aantal producenten zo egocentrisch is om niets te willen delen met de makers."

Plukjes

"Acteurs zijn niet opgeleid om voor hun geld op te komen," zegt Van de Ven, "wij zijn echt niet bezig met wat het ons oplevert. Daarom is het zo goed dat we NORMA nu hebben om voor onze rechten te vechten. En het gaat steeds beter met de uitoefening daarvan. Met de komst van NORMA begonnen er plukjes geld binnen te komen voor het uitzenden van series en film op tv. En die plukjes worden steeds groter. Ik kreeg laatst een paar duizend euro van ze, daar was ik wel weer blij mee." Nu alleen die exploitatie in de bioscoop en voor VOD nog. Als er weer wat te onderhandelen valt, neemt ze zich voor op haar auteursrechtelijke strepen te gaan staan – "Ik ga mijn best doen."

tekst: Willemijn de Jonge

foto: Greetje Mulder

Rechtenvergoedingen voor filmacteurs

Door de jaren heen is er veel veranderd. Voor Turks Fruit uit 1973 kreeg Monique van de Ven eenmalig een vast bedrag van 6000 gulden. Ze ontving voor deze kaskraker nooit een aanvullende rechtenvergoeding. Voor latere films, zoals Lang Leve de Koningin (1995), werkte zij voor een dagprijs per draaidag en krijgt zij via NORMA jaarlijks een bedrag aan leenrecht, thuiskopie en de 45d lid2-vergoedingen, voor uitzending op tv en Airplay.

de toekomst

evenwicht
©
zoeken naar

Het auteurs- en naburig recht zijn in beweging. Terecht is er de afgelopen jaren meer aandacht voor de inkomenspositie van auteurs en artiesten. Maar het blijft zoeken naar meer evenwicht.

In het beleidsstreven de inkomenspositie van kunstenaars te verbeteren is het auteursrecht (en zeker het auteurscontractenrecht) een belangrijk instrument. Toch werkt dat in de praktijk nog niet optimaal. Zoals ook het auteursrecht op internet een lastige kwestie blijft.

Berlijnse muren

In 2010 constateerde toenmalig Euro-commissaris Neelie Kroes: "Ons huidige gefragmenteerde auteursrechtensysteem is slecht aangepast op de essentie van kunst. Kunst kent geen grenzen. In plaats daarvan hebben intermediairs een belangrijkere rol dan artiesten. Het irriteert het publiek dat het vaak geen toegang heeft tot het werk dat artiesten aan willen bieden, een vacuüm dat gevuld wordt door illegale content. Artiesten lopen daardoor de vergoeding mis die ze verdienen." Zij karakteriseerde veel van de huidige auteursrechtelijke regels als "een serie Berlijnse muren". De aanpassing van het recht op de nieuwe wereld blijft telkenmale achter, stelde zij. Zij noemde daarvan ook een belangrijke oorzaak: "Handhaving van auteursrecht is op dit moment vaak verbonden met gevoelige vraagstukken, zoals privacy, dataprotectie en zelfs netneutraliteit. Sommige partijen hebben er belang bij dit debat uit de weg te gaan of het op morele gronden te voeren, en zo

miljoenen burgers te demoniseren. Dat is een niet te handhaven weg."

Tijdens de moeizame totstandkoming van de nieuwe Auteursrechtlijn zullen velen aan haar woorden hebben moeten denken. Hoewel de nieuwe richtlijn belangrijke stappen zet, zijn er nog vele stappen die zouden moeten volgen. In de richtlijntekst blijft (door compromis op compromis) veel onduidelijk, dat in nationale wetgeving en in jurisprudentie nader helder zal moeten worden. Een definitieve oplossing biedt de richtlijn niet.

Platform Makers pleit online voor meer oog voor collectieve beheersoplossingen. Zowel in het belang van de consument als van de maker, de auteur en de artiest. Verplicht collectief beheer kan de licentie-impasse (de hoge transactiekosten voor online diensten om licenties van rechthebbenden te verkrijgen) doorbreken. Het kan helpen de Berlijnse muren op internet te slechten. Daarnaast biedt collectief beheer voor auteurs en artiesten het voordeel van collectieve onderhandeling over de verdeling van opbrengsten; een tegenwicht voor de zwakke individuele onderhandelingspositie van veel makers.

Artikel 17

Meest in het oog springt, binnen de nieuwe richtlijn, artikel 17 (het voormalig, veel besproken 'artikel 13'). Platform Makers en de bij Platform Makers aangesloten belangenorganisaties juichen zeer toe dat Europa de principiële stap heeft gezet internetplatforms als YouTube en Facebook niet langer in

staat te stellen voor een appel en een ei gebruik te (laten) maken van beschermde werken. De Europese wetgever zette helaas niet de stap naar verplicht collectief beheer, hetgeen een one-stop-shop voor gebruikers zou hebben gecreëerd en auteurs en artiesten een eerlijk aandeel zou garanderen. Over de verdeling van de nieuwe online opbrengsten verzuimt de nieuwe richtlijn kaders te stellen. Dat beschouwen wij als een zorgpunt. Zoals bij bestaande diensten als Spotify en Blendl dreigen auteurs en artiesten achteraan te moeten aansluiten en hernieuwd afhankelijk te worden van de algemeen erkende zwakkere (en te zwakke) individuele onderhandelingspositie. Wij vragen de Nederlandse overheid en de Tweede Kamer daarom nadrukkelijk aandacht te geven aan de wijze waarop verdeling van online exploitatie tot stand zal komen en komt, bij zowel bestaande diensten als bij de nieuwe vergoedingen die vanwege licensering door artikel 17 tot stand zullen komen.

Bij de internationale lobby rond de richtlijn werd vanuit sommige lobbygroepen telkens het angstbeeld opgeroepen dat de nieuwe richtlijn het einde zou betekenen van het vrije internet. Middels filters zou beschermd materiaal niet langer beschikbaar kunnen zijn, is de veel gehoorde bewering. Auteurs en artiesten zijn echter niet uit op filters: zij maken hun werk juist om gehoord, gelezen en gezien te worden. Zij willen verspreiding niet verhinderen, maar willen wel een eerlijk aandeel in de exploitatie van hun werk. Wij vragen de Nederlandse wetgever dan ook vanuit dat oogpunt wetgeving vorm te geven.

Auteurscontractenrecht

In 2020 volgt de evaluatie van het auteurscontractenrecht. Wetgeving die tot nog toe niet het verschil maakte dat beoogd werd: de bescherming van auteurs en artiesten tegen onredelijke contractvoorwaarden. Een correctie op de door vele onderzoeken en instanties aangetoonde en bevestigde relatief zwakke onderhandelingspositie van makers ten opzichte van hun exploitanten.

De nieuwe richtlijn biedt ook op dit gebied enkele mogelijke verbeteringen: de verplichting auteurs en artiesten niet enkel een billijke, maar een 'evenredige' beloning te bieden en een nieuwe transparantieplichting, waarvoor ook auteurs en artiesten in Nederland al jaren gepleit hebben.

Daarnaast verzoeken wij de kamer en de wetgever met name om aandacht voor de reikwijdte van deze wettelijke bepalingen. Wij vragen om ook video on demand (VOD) en bioscoopvertoning onder de collectieve vergoedingsrecht van 45d lid 2 te brengen. Om de mogelijkheid van collectief onderhandelen uit te breiden en van een prikkel voor de sterkste marktpartij te voorzien. Om het werkgeversauteursrecht (een uitzondering in Europa waardoor auteurs in loondienst op een achterstand gezet worden) te schrappen. En om inschrijving bij de Geschillencommissie Auteurscontractenrecht in subsidiebeleid verplicht te stellen.

Maatschappelijk evenwicht

Het auteursrecht, het woord zegt het al, is bedoeld voor auteurs, maar is in de loop der jaren – evenals het naburig recht – meer en meer verworden tot louter een exploitatierecht, dat standaard aan exploitanten moet worden overgedragen. Van groot belang is dit evenwicht fundamenteel te herstellen. Voor auteurs, maar ook in het algemeen maatschappelijk belang: de motor van culturele en journalistieke creatie zijn de makers. Het is in ons aller belang dat zij van hun werk kunnen bestaan.

Erwin Angad-Gaur



wie zijn wij?

Platform Makers is het samenwerkingsverband van de vakbonden- en beroepsorganisaties van auteurs en uitvoerend kunstenaars. Het platform heeft als doel het versterken van het auteursrecht en het verbeteren van de onderhandelingspositie van makers ten opzichte van producenten en opdrachtgevers.

Platform Makers treedt op als woordvoerder en aanspreekpunt namens ruim 30.000 professionele makers, aangesloten bij de volgende belangen organisaties:

- ACT (acteurs)
- Auteursbond (educatieve auteurs, freelance journalisten, literaire schrijvers, scenarioschrijvers, toneelschrijvers, vertalers en zelfstandig ondertitelaars)
- BCMM (componisten multimedia)
- Beroepsvereniging voor auteur-muzikanten - BAM! (muziekauteurs)
- Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers - BNO (ontwerpers, illustratoren en stripmakers)
- Dupho (fotografen)
- Dutch DJ Foundation - DDJF (DJ's/producers)
- Dutch Directors Guild - DDG (film- en televisieregisseurs)
- Kunstenbond (kunstenaars en creatieven)
- Nederlandse Vereniging van Journalisten - NVJ ((foto)journalisten, programmamakers)
- Netherlands Society of Cinematographers - NSC (cinematographers)
- Nieuw Genootschap van Nederlandse Componisten - Nieuw Geneco (componisten)
- Ntb (musici, componisten en muziektekstschrijvers)
- Popauteurs.nl (componisten en muziektekstschrijvers)
- Samen1Stem (freelancers werkzaam in nasynchronisatie of andere vormen van stemwerk)
- Tekstnet (tekstschrijvers)
- VCTN (componisten en tekstdichters)



colofon

Productie

Ellie Speet, Platform Makers

Redactie

Willemijn de Jonge, Mijnwerk

Fotografie

Greetje Mulder

Grafisch ontwerp

Thonik

Druk

NPN

Uitgever

Platform Makers

Rechten

Alle rechten voorbehouden.

Verspreiding via digitale kanalen van de gehele integrale publicatie in PDF is toegestaan. Gehele of gedeeltelijke overname of (her)druk is zonder toestemming van de uitgever niet toegestaan.

© 2019 Platform Makers, Amsterdam

Platform Makers

Postbus 75997

1070 AZ Amsterdam

E: info@platformmakers.nl

www.platformmakers.nl

“De auteursrechtrelevante sectoren zijn goed voor 6 procent van het Nederlandse bruto binnenlands product en 7,4 procent van de totale werkgelegenheid in ons land.”